

Inleiding

Mijn broer keek om zich heen. ‘Volgens mij hebben ze ons gezien,’ fluisterde hij in mijn oor. We zaten op de tweede ring in wat toen nog de Amsterdam Arena heette. Ajax speelde een onbelangrijke wedstrijd in de voorbereiding op de competitie, toch was het stadion vol. Als voetbalgroentje was ik volkomen ongetraind in het verstaan van spreekkoren, maar uit zijn knikje begreep ik dat hij doelde op het lawaai dat ons omringde: ‘JOOODEN! JOOODEN!’

Het was leuk om ons te verbeelden dat we door een heel stadion werden toegezongen. Konden wij, nerds met elk twee linkerbenen, eindelijk eens meemaken hoe het voelde om, na een door een flitsend een-tweetje voorafgegaan doelpunt, de adoratie van een vol stadion te ervaren. Maar hoe geweldig die euforie ook zou moeten zijn, het lukte niet om haar echt te beleven. Dat kwam in de eerste plaats natuurlijk omdat we in werkelijkheid helemaal geen fenomenale treffer op onze naam mochten schrijven. Maar er speelde ook iets anders: wij waren dan wel officieel Joods, maar wisten dat dit weinig tot niets te maken had met wat ‘Joods’ voor de Ajaxsupporter betekende. In werkelijkheid voelden de spreekkoren helemaal niet alsof we werden toegezongen. Dat het gebruik van het woord Joden hier een soort eretitel was, voelde zelfs niet als een compliment of een vorm van waardering. Omdat

ze toch echt ‘Joden!’ zongen, klonk het vooral bevreemdend. Het ging over ons, maar het ging ook niet over ons. Mijn broers opmerking was vooral zo grappig, omdat het lawaai juist betekende dat wij niet werden gezien.

Dat bevreemdende gevoel van die middag in de Amsterdam Arena stond niet op zichzelf. Ooit bezocht ik een debat over Israël in de Tweede Kamer. De woordvoerders betrokken hun posities met een verbetenheid die ik moeilijk kon rijmen met de geringe impact van het conflict daar op ons leven hier. Al luisterend kwam ik tot het besef dat dit onderwerp een fundamentele betekenis had voor iedere politicus en zijn of haar eigen achterban, maar telkens op een andere manier. Voor links, rechts, christelijk, moslim, seculier, antimoslim: vrijwel voor het hele politieke spectrum leek de discussie een eigen relevantie te bezitten. Het resulteerde in een scherp debat, op het onaangename af. Waarom was het onderwerp op zoveel verschillende manieren relevant, maar leken de politici tegelijkertijd zo op elkaar in hun betrokkenheid bij het onderwerp? Ging het wel over Israël? vroeg ik mij af. Wees hun intense betrokkenheid bij dit onderwerp misschien ook op de verhouding die Nederland in het algemeen met Joden heeft, waar zoveel mensen om zulke uiteenlopende redenen ‘iets’ mee hebben?

Het zijn vragen die telkens terugkerden, bijvoorbeeld toen ik tegenstanders van de coronamaatregelen zag demonstreren met een Jodenster of een dominee een kerkdienst hoorde beginnen met het joodse ‘Sjema Jisrael’-gebed. Sterker nog, de verbazing overviel mij regelmatig bij het lezen van opinië artikelen in kwaliteitskranten of pamfletten van belangengroepen, tijdens toespraken bij herdenkingen en discussies in cafés. In Nederland gaat het opvallend vaak over Joden: wanneer de oorlog wordt herdacht, in discussies over Isra-

el, tijdens debatten rond de integratieproblematiek, bij zorg om terroristische dreigingen, in analyses over de wortels van het christelijk geloof of juist bij interpretaties van onze algemene beschaving. Het lijkt soms wel of heel Nederland 'JOOODEN!' scandeert en iedereen wat anders bedoelt, maar zelden iets waarin ik mij als Jood herken. Het is een paradoxaal gevoel om belangrijk gemaakt te worden, terwijl er ook langs je heen gekeken wordt. Mijn eigen woorden, meningen en handelingen krijgen, omdat ik nu eenmaal Joods ben, voor anderen zo een lading die ze voor mijzelf helemaal niet hebben. Ik ervaar dat doorgaans als een vorm van aandacht, positief of negatief, die ik prima kan missen. Als bij een echtpaar dat voortdurend over de afwas kibbelt, maar waarbij de spanningen eigenlijk iets anders betekenen. Ik was die afwas. Maar hoe langer ik dit debat volgde, hoe meer mijn irritatie ook een fascinatie voedde.

Iedereen dacht misschien wel dat ze het over mij hadden, maar als ik wist dat dat niet zo was, waar hadden ze het dan wel over? Ik ben niet de eerste die betoogt dat Joden een bijzondere positie innemen in het publieke debat. Maar wanneer anderen dat doen, gebeurt dat doorgaans in een polariserend kader, waarbij de posities sterk gepolitiseerd zijn, en de analyse van het probleem door de verschillende partijen diametraal tegenovergesteld is.¹ Volgens de ene kant is Nederland zo begaan met de Joden dat dit tot allerlei vormen van onrecht leidt. Waarom zou de politiek anders niet meer actie ondernemen wanneer Israël met illegale nederzettingen en het negeren van VN-resoluties het internationaal recht schendt? Waarom zijn er allerlei musea die aandacht vragen voor de Holocaust, maar is er nog niet eens een slavernijmuseum? Mensen, zo vindt men aan deze kant van het spectrum, worden veel te lichtvaardig uitgemaakt voor antisemiet. Er

heerst een dubbele moraal: onder het mom van antisemitisme wordt het mensen onmogelijk gemaakt om kritiek te hebben op Israël, of kanttekeningen te plaatsen bij de uitbuiting van de Holocaust voor onzuivere politieke of commerciële doeleinden. Het is tijd dat Nederland zijn denkbepelden niet laat vertroebelen door zijn historisch schuldgevoel jegens de Joden en zijn aandacht gaat richten op ‘de nieuwe Joden’: moderne achtergestelde groepen die de plaats van de Joden als achtergestelde groep hebben ingenomen.

Voor de andere kant heerst er net zo goed een dubbele moraal, maar dan precies andersom. Hier bevinden zich diegenen die betogen dat Israël juist voortdurend onder een vergrootglas ligt, terwijl humanitaire misstanden in de Arabische wereld nauwelijks ophef veroorzaken. Zij vinden de verontwaardiging over allerlei andere vormen van racisme hypocriet zolang men zich geen zorgen maakt over het feit dat joodse scholen in Nederland moeten worden beveiligd, dat onderwijzers geen les durven te geven over de Holocaust of dat Joden niet meer met een keppel over straat durven. Hier zijn de Joden allesbehalve *darlings* die worden overladen met aandacht, maar juist een vergeten groep, wiens benarde situatie telkens over het hoofd wordt gezien. Dat allerlei groepen ‘de nieuwe Joden’ worden genoemd, illustreert voor hen bij uitstek de relativering van het Joodse leed. Of zoals Hans Teeuwen zijn kritiek op de trend om achtergestelde groepen in de samenleving tot ‘de nieuwe Joden’ te bestempelen het verwoordde: ‘Weet je wie de nieuwe Joden zijn? De Joden, gewoon de Joden.’²

Ik schaar mij niet bij een van deze twee scholen, niet omdat ik denk dat de waarheid in het midden ligt, maar, gek genoeg, omdat beide kanten in mijn ogen een punt hebben. Er bestaat een dubbele moraal ten voordele *en* ten nadele van de Joden.

In plaats van de ene of de andere kant in het gelijk te stellen, wil ik onderzoeken of er een gemene deler is te vinden die dat verklaart.

Ik wist dat ik, om de uitingen over Joden van de mensen die ik beschreef goed te kunnen duiden, mij hun bredere belevingswereld eigen zou moeten maken. Hoofdstuk voor hoofdstuk heb ik mij daarom ondergedompeld in diverse subculturen, voor wie de betrokkenheid bij Joodse zaken op een of andere manier belangrijk is. Ik reisde door het land langs kerkdiensten, voetbalwedstrijden, tentoonstellingen en demonstraties. Ik vroeg de mensen die ik daarbij ontmoette waarom bepaalde Joodse onderwerpen voor hen zo belangrijk zijn en ontdekte dat ze vaak bepalend zijn voor hoe zij in de wereld staan. Vaak sprak ik mensen die een bepaalde achterban vertegenwoordigen, anderen deelden vooral hun persoonlijke overtuigingen. Ik leerde dat Joodse onderwerpen ook binnen die subculturen voor steeds meer verdeeldheid zorgen, of dat nu in de kerk, in het voetbalstadion of binnen politieke partijen is. Het is niet mijn intentie om algemene conclusies over deze subculturen te trekken, maar wel om te achterhalen waarom er daarbinnen zo vaak zoveel belang wordt gehecht aan Joden of Joodse zaken, en daarbij ook te onderzoeken wat daarin precies aan het veranderen is.

Zoals altijd wanneer het over Joden gaat, liggen misverstanden op de loer, ook in dit boek. Om dat zo veel mogelijk te vermijden wil ik er drie hier, aan het begin al, afwenden. Het eerste misverstand is dat dit boek over Joden gaat. Dit boek bespreekt waar het over gaat als het over Joden gaat. Dat is wat anders. Het debat over Joden is immers niet per se een Joods debat en in mijn ogen vooral een niet-Joods debat: ik ga op zoek naar het grote belang dat de voor de overgrote meerderheid niet-Joodse Nederlandse samenleving aan Joden

en Joodse onderwerpen hecht. Voor een zuiver beeld heb ik om die reden bewust zo min mogelijk Joden gesproken, en zo veel mogelijk niet-Joden. Zij zijn in eerste instantie mijn onderwerp. In tweede instantie spelen Joden wel een rol. Maar dat is omdat zij naast de andere subculturen die ik bespreek, ook een eigen subcultuur vormen. Toegegeven, hun stem weegt zwaar, maar dat is doorgaans juist doordat niet-Joodse groepen er zoveel belang aan hechten. Om deze redenen heb ik aan het einde van het boek toch een hoofdstuk toegevoegd waarin ik Joden heb opgezocht, niet zozeer als de groep waar het allemaal om draait, maar als een van de vele groepen die dit debat mede vormgeven.

Een tweede mogelijk misverstand is dat dit boek gaat over antisemitisme. Soms zal ik het tegenkomen, of eraan refereren, maar dit boek is niet bedoeld om te onderzoeken hoe ernstig het gesteld is met antisemitisme in de Nederlandse maatschappij, en evenmin waar dat uit bestaat, laat staan hoe het bestreden kan worden. Sommigen zullen daarin lezen dat ik het probleem bagatelliseer, maar dat doe ik niet. Antisemitisme bestaat, in latente vorm en openlijk, en de bestrijding ervan is belangrijk. Als we het tolereren raakt dat niet alleen de Joden, maar ook het karakter van onze samenleving. Maar daar zijn andere boeken, studies en rapporten voor. Ook zal ik mij niet telkens afvragen of de meningen en uitingen die ik weergeef een vorm van antisemitisme zijn. Ik vermijd dat – opnieuw – niet zozeer omdat ik de vraag niet belangrijk vind, maar omdat mijn zoektocht een ander doel heeft. Uiteindelijk komt de vraag of iets antisemitisch is neer op een moreel oordeel: of hoe er over bepaalde Joodse onderwerpen gesproken wordt, deugt of niet deugt, en al dan niet ingegeven is door anti-Joodse vooroordelen. In mijn boek wil ik niet oordelen, maar begrijpen. Een oordeel of iets wel of geen antisemitis-

me is, weegt zo zwaar dat het een onbevungen analyse in de weg staat. Voor een beter begrip van de complexiteit rond onze beladen omgang met Joodse kwesties werkt die vraag daarom verstikkend. En om te kunnen begrijpen in plaats van oordelen heb ik lucht nodig.

Een derde misverstand heeft betrekking op een ander precair onderwerp: Israël. Op verschillende momenten in dit boek zal ik aandacht besteden aan de extreme gevoelens die dit land opwekt onder bepaalde niet-Joodse delen van de bevolking. Ik ga er daarbij van uit dat het felle debat dat daarover woedt een lading heeft die niet los kan worden gezien van de betekenis die aan Joodse zaken wordt toegedicht. Dat is ingewikkeld, omdat de argumenten voor of tegen ook hun eigen waarde hebben, die ik zeker niet wil ontkennen. Het is dan ook niet zo dat ik argumenten voor of tegen Israël zie als een-op-een ingegeven door opvattingen over Joden, of dat ik kritiek op Israël wil ontmaskeren als een vorm van antisemitisme. De tegenstrijdige opvattingen aan de verschillende kanten in het debat, heb ik als legitiem willen beschouwen, ook wanneer ik het ermee oneens was. Dat neemt niet weg dat zowel steun aan als kritiek op Israël een betekenis heeft die niet los kan worden gezien van de beladenheid van het debat over Joodse kwesties. Kortom, ik ben hier niet op zoek naar een oordeel over de politiek of het bestaansrecht van Israël, wel naar de manier waarop de lading die discussies over Israël altijd hebben, verweven is met de lading van discussies over andere Joodse zaken.

Ik heb geprobeerd het boek zo actueel mogelijk te houden, maar kon niet altijd met het nieuws meeschrijven. Soms interviewde ik mensen over kwesties die daarna opnieuw in het nieuws kwamen. Andere zaken lijken inmiddels misschien wat gedateerd. Ongetwijfeld zullen er na het ter perse gaan

van dit boek weer nieuwe controverses en discussies rond Joodse zaken oplaaien, maar dat zal de oudere discussies die hier besproken worden niet minder relevant maken.

Mijn tocht langs de verschillende subculturen in ons land was verrijkend. Ik heb geprobeerd de mensen die ik sprak zo veel mogelijk in hun waarde te laten, en serieus te nemen in hun gevoelens, opinies en argumenten. Het was soms lastig om niet meegetrokken te worden in maatschappelijke discussies, zeker wanneer het ging over zaken als corona, Israël, de Palestijnen, intersectionalisme, integratie of antisemitisme. Ook ik heb meningen over die onderwerpen, en die heb ik niet altijd kunnen of willen verbergen. Maar het ging me er uiteindelijk vooral om te begrijpen waar de betrokkenheid van de mensen die ik sprak vandaan kwam. Sommigen wilden maar al te graag met mij praten, anderen moest ik overtuigen, en er waren ook heel wat mensen en organisaties die tot mijn spijt niet in gesprek wilden, of zelfs niet reageerden op mijn herhaaldelijke verzoeken voor een interview. Zeker weten kan ik het niet, maar ik vermoed dat de gevoeligheid van mijn onderwerp een belangrijke reden was. Des te meer waardering en dank wil ik daarom hier uitspreken voor iedereen die het wel deed. Zonder hen was ik nooit verder gekomen dan het gevoel van bevreemding dat mij destijds in het voetbalstadion overviel.

Het is een bevreemding waarvan ik vermoed dat velen, joden en niet-joden, die delen, want ook bij anderen bespeur ik vaak verbazing over de heftigheid van de controverses die Joodse onderwerpen telkens weer oproepen. Daarbij ben ik ervan overtuigd dat wanneer ik de lezer kan helpen om te begrijpen waar die hevige emoties vandaan komen, dat de te vaak overspannen discussies rond Joodse zaken alleen maar goed zal doen.

‘Ongevaccineerden verstoppen we in het Achterhuis’

Corona als splijtzwam

Baudets mondkapje hangt losjes uit de zak van zijn colbert. ‘We gaan winnen!’ Blakend van zelfvertrouwen staat hij met zijn advocaat Gerard Spong de pers te woord. Daarna verdwijnen ze samen van het met marmer betegelde plein door de draaideuren van het kolossale gebouw van de Amsterdamse rechtbank. Wanneer zij een paar uur later, het is inmiddels donker, naar buiten komen, hebben zij dramatisch verloren. Het vonnis is vernietigend: de rechter had de eisers op vrijwel alle punten gelijk gegeven. Baudet moest op straffe van een dwangsom van € 25.000 per dag zijn tweets, waarin hij de coronamaatregelen met de Holocaust vergeleek, verwijderen. Zij oordeelde dat de oorlogsvergelijkingen mank gingen, dat Baudet met zijn tweets had aangezet tot antisemitisme en dat het debat over corona prima gevoerd kon worden zonder Holocaustvergelijkingen.¹

Vooraf dat laatste, dat de rechter meldde dat het debat over corona het zonder Holocaustvergelijkingen afkan, intrigeert mij. Ik kan mij wat voorstellen bij haar wens om aan te geven dat dergelijke vergelijkingen onnodig zijn voor een redelijke uitwisseling van argumenten. Ook ik denk dat het debat, over corona maar ook over veel andere zaken, behoorlijk zou opknappen wanneer de Holocaust daarbuiten wordt gelaten.

Maar je kunt je ook afvragen of het buitensluiten van het onderwerp, niet zozeer in theorie, maar ook in werkelijkheid, mogelijk is. De geschiedenis van het coronadebat wijst op het tegendeel:

*

Het was 15 december 2021. Anderhalf jaar eerder was de wereld met een schok tot stilstand gekomen. Een beangstigend virus had zich met razend tempo van continent tot continent, en van land tot land over de aardbol verspreid. Vliegtuigen vlogen niet meer, sportcompetities lagen stil, theaters sloten hun deuren, schoolgaande kinderen moesten thuisblijven, net als hun werkende ouders. Ondertussen liep het storm in de ziekenhuizen, waar het personeel vocht voor het leven van duizenden patiënten. Opeens leek mijn vraag waarom het in Nederland toch altijd over Joden gaat, iets uit een mistig verleden. De discussies over Joodse onderwerpen, die ik al een tijd volgde, leken bijzonder irrelevant. Niet alleen waren er geen bijeenkomsten meer te bezoeken, omdat alles was afgelast, de Nederlandse obsessie met Joodse onderwerpen leek verdwenen. Talkshowtafels werden bevolkt door een nieuw slag bekende Nederlanders bestaande uit virologen, epidemiologen, andere artsen en ziekenhuisbestuurders die aan de hand van allerlei grafieken spraken over mondkapjes, de situatie in de ziekenhuizen en de aanpassingen die nodig waren in ons dagelijks leven. Het debat draaide alleen nog maar om het virus.

Maar naarmate de crisis voortduurde, kwam daar langzaam verandering in. Allereerst kreeg corona een plaats in de allesomvattende theorieën van complotdenkers, bij wie Joden of Joodse organisaties zoals de Rothschildfamilie, George Soros of de Mossad nooit ver weg zijn. Zo werd de sugges-

tie gewekt dat Joden medeverantwoordelijk waren voor het wereldwijde complot om corona over de wereld te verspreiden. Het was een echo uit het verleden, waarin Joden vaker in verband werden gebracht met besmettelijke ziektes. Van de beruchte pestepidemie in het midden van de veertiende eeuw kregen de Joden de schuld. Ook de nazi-ideologie teerde op metaforen van besmettelijke ziektes om te waarschuwen voor de verderfelijke van Joodse invloeden op het gezonde Aarische ras. Maar dergelijke theorieën waren aan het begin van de coronaperiode, zeker in Nederland, vrij zeldzaam.² Het enige Nederlandse publieke voorbeeld dat ik kon vinden was het Haagse gemeenteraadslid Arnoud van Doorn, die zich in een tweet afvroeg of het Israëliësch laboratorium waar gewerkt werd aan een vaccin niet toevallig dezelfde plek was waar het virus was ontwikkeld.³ Het kwam de tot de islam bekeerde oud-PVV'er op een reprimande van waarnemend burgemeester Johan Remkes te staan. Bovendien werd de schuld van de pandemie behalve de Joden, ook niet-Joden als de Rockefeller, Bill Gates en Hillary Clinton in de schoenen geschoven.

De pandemie blijkt na de eerste golf niet voorbij, en hoe langer de crisis duurde, hoe meer de maatschappelijke onvrede over de beperkingen in het publieke leven groeide. Steeds meer mensen begonnen te twijfelen aan de officiële lezing over het gevaar van het virus en de noodzakelijkheid van maatregelen ertegen. Zodra er zicht kwam op een mogelijk vaccin ontstonden er zorgen dat mensen die dit middel niet wilden nemen, van de samenleving werden uitgesloten. Het bleek de aanzet tot een dynamiek waarbij voor- en tegenstanders van de maatregelen, de discussie over Joden aanvankelijk voorzichtig maar al snel steeds nadrukkelijker terug laten keren, zozeer zelfs dat die de discussies over corona zelf weet te overvleugelen, met het proces tegen Baudet als een van de hoogtepunten.

Dat proces begint als rond Bevrijdingsdag 2021 een poster op sociale media verschijnt met daarop het officiële logo van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. De 76-jarige herdenking van de bevrijding wordt gevierd met de tekst ‘Op 5 mei herdenken we 75 jaar vrijheid 1945-† 2020’. De betekenis is duidelijk: met de coronamaatregelen is Nederland zijn vrijheid kwijtgeraakt, die het sinds de bevrijding van de Duitse bezetting jaarlijks had gevierd. De poster ontlokt direct een storm van kritiek. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei noemt de poster ‘zeer ongepast’. Politici drukken zich nog krachtiger uit. Demissionair minister Wopke Hoekstra vindt die ‘onsmakelijk’, demissionair minister Sigrid Kaag ‘een dieptepunt’. Lilianne Ploumen, fractievoorzitter van de PvdA, ‘walgelijk en fout’ en voor SP-Kamerlid Peter Kwint zijn de makers ‘smeerlappen’⁴. Forum voor Democratie steunt de poster juist en had die zelfs mede verspreid. Toch klinkt ook in die partij kritiek. Uitgerekend het Kamerlid Wybren van Haga, die met zijn strijd tegen de coronamaatregelen tijdens de verkiezingscampagne bijna evenveel stemmen trok als Thierry Baudet, moet er niets van hebben. Hij besluit toen Baudet ondanks de kritiek achter de poster bleef staan, zich met twee andere leden af te splitsen van de partij die in verband met aantijgingen van antisemitisme zes maanden eerder ook al een keer gesplitst was.⁵

De kritiek en de politieke rel brengt geen einde aan de publieke vergelijkingen tussen de oorlogstijd en de coronamaatregelen. Integendeel, maakte de poster nog een vergelijking met het algemene leed tijdens de oorlog, al snel wordt de nadruk gelegd op het specifieke *Joodse* oorlogsleed. Op 5 augustus 2020 is er in Rotterdam een onaangekondigde demonstratie tegen het plan om in bepaalde winkelstraten een mondkapjesplicht in te stellen. Willem Engel, de leider van

de organisatie Viruswaarheid, een van de meest zichtbare organisaties die strijden tegen de coronamaatregelen, is er ook. Tijdens een televisie-interview zegt hij: 'De vergelijkingen met de Jodenster zijn al gemaakt en ik denk dat we er niet ver vandaan zitten.' Een paar dagen later worden bij een andere demonstratie tegen het coronabeleid twee kinderen gefotografeerd met gele davidsterren op hun borst. De sterren refereren aan de beruchte 'Jodensterren', gele davidsterren met in op Hebreeuws lijkende letters het woord 'Jood' die Joden van de nazi's op hun borst moesten dragen. Nu staat er in plaats van het woord Jood 'ongevaccineerd'.

Hier worden Joden op een totaal andere manier betrokken bij de onvrede. Waar het in het eerste geval ging om het ontmaskeren van bepaalde Joden als masterminds achter heimelijke complotten, identificeren de demonstranten zich nu juist met Joden omdat zij zich net als de Joden slachtoffers voelen van de meedogenloosheid van autoriteiten. Deze vorm slaat een stuk beter aan. Zeker als het vaccin er eenmaal is, worden Jodensterren een vast gegeven bij coronademonstraties. In de zomer van 2021 draagt een groep demonstranten behalve Jodensterren ook kleding met streepjes, zoals verplicht was voor de Joden in de concentratiekampen. Voor het dramatische effect laten ze zich fotograferen achter een hek, zodat het lijkt alsof ze zijn opgesloten. Om geen twijfel te laten bestaan over de boodschap die ze willen overbrengen, houden ze borden in de hoogte met leuzen als 'Wie wordt de nieuwe Anne Frank?', 'Ongevaccineerden verstopten we in het Achterhuis' en 'concentratie quarantainekamp'.⁶ Burgemeester Halsema van Amsterdam spreekt haar afschuw uit over de Jodensterren die tijdens demonstraties in die stad te zien waren en roept de organisatie op om er afstand van te nemen.

Maar de verwijzingen beperken zich niet tot demonstra-

ties. Op viaducten verschijnt de tekst ‘vaccinatie macht frei’, een verwijzing naar de beruchte tekst op het iconische hek bij het concentratiekamp Auschwitz, ‘Arbeit macht frei’. Op sociale media wemelt het van de memes van Jodensterren met teksten over corona en vaccinaties. De oorlogsmusea vinden de situatie ernstig genoeg om op te roepen een einde te maken aan de vergelijkingen met de Tweede Wereldoorlog. Vervolgens krijgen ze zelf voortdurend het verwijt dat juist zij als oorlogsmusea niet mee zouden moeten doen met het weigeren van ongevacceerden.

Uiteindelijk bereikt deze manier van kritiek bedrijven ook de politiek. Het Kamerlid Gideon van Meijeren van FvD, de enige politieke partij die stelt niet in de vaccins te geloven, tapt tijdens een debat in september 2021 in de Tweede Kamer uit hetzelfde vaatje:

‘Het doet mij oprecht pijn dat ik moet constateren dat de regering zich op dit moment opstelt als vijand van de bevolking. Voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog hebben we weer een regering die wetten voorbereidt op grond waarvan een staat van apartheid wordt gecreëerd, een staat waarin mensen worden buitengesloten van het maatschappelijk leven. Het is noodzakelijk om niet te zwichten voor tirannen. En wij zullen niet zwichten voor tirannen. Als er regelgeving tot stand komt op grond waarvan complete bevolkingsgroepen worden gediscrimineerd, dan roep ik op daar niet aan te gehoorzamen, want dan is gehoorzaamheid een grotere misdaad dan ongehoorzaamheid. De verschrikkingen die in de Tweede Wereldoorlog de Joden zijn aangedaan, zijn gepleegd door mensen die gehoorzaam waren, niet door mensen die ongehoorzaam waren.’⁷

Opnieuw is er een storm van kritiek. Kamervoorzitter Vera Bergkamp reageert uitzonderlijk hard door te zeggen dat zij de vergelijking met de Tweede Wereldoorlog ‘ongepast’ vindt. Ook veel Kamerleden spreken hun afschuw uit. Wanneer Joodse organisaties oproepen op te houden met deze vergelijkingen laat Van Meijerens fractievoorzitter Thierry Baudet via Twitter weten dat ze niet ‘de Holocaust’ betroffen, maar de jaren dertig, en dat links al een halve eeuw niets anders doet dan de oorlog aanroepen. Zijn bericht wekt opnieuw woede op, ditmaal omdat hij het woord Holocaust tussen aanhalingstekens zet, volgens velen alsof hij het bestaan ervan in twijfel trekt. Ook dat weerspreekt hij, met het argument dat hij het woord citeerde.

Inmiddels is de verontwaardiging over Baudet zo groot dat verschillende Kamerleden hem voor en na zijn inbreng bij de Algemene Beschouwingen van 2021 met de zwaarst mogelijke termen attaqueren. Rob Jetten (D66) noemt plechtig een aantal namen van Joden die in de Holocaust werden vermoord, en roept daarna: ‘Ga je schamen!’ Lillianne Ploumen (PvdA) verklaart Baudets woorden zo verschrikkelijk te vinden dat ze niet eens wenst te herhalen wat Baudets partijgenoten hadden gezegd. Tekenend voor de woede over de manier waarop FvD de oorlog betreft bij de coronadiscussie is dat Baudet niet wordt weersproken wanneer hij – zonder oorlogsvergelijkingen – de pandemie beschrijft als een kwaadaardig verzinsel van machthebbers, die door middel van een *great reset* tot enig doel hebben hun controle over ons te vergroten, of wanneer hij de vaccins – ‘dit semi-verplichte experimentele goedje met dubieuze werking’ – bestempelt als niet effectief, maar wel schadelijk. De kritiek richt zich bij het Kamerdebat puur op zijn oorlogsvergelijkingen.⁸

Dat spoot Baudet niet aan om zijn toon te matigen want

een paar weken later doet hij er nog een schepje bovenop. Waar hij eerder had volgehouden dat hij alleen maar een vergelijking met de jaren dertig maakte, twittert hij op 14 november:

‘Diep geraakt door de nieuwsbrief van Maurice de Hond vanochtend. Hij heeft zo gelijk: de situatie van nu ís met de jaren ’30 en ’40 te vergelijken. De ongevaccineerden zĳn de nieuwe joden, de weggijkende uitsluiters zĳn de nieuwe nazi’s en NSB’ers. There, I said it.’

Niet lang daarna volgen er nog meer tweets, die steeds minder aan de verbeelding overlaten. In een daarvan plaatst hij een afbeelding van een jongetje in een zwartepietenpak dat door een hek naar de intocht van Sinterklaas kijkt naast een afbeelding van een jongetje in het getto van Łódź, waarvandaan 210.000 Joden naar vernietigingskampen werden afgevoerd. In een andere tweet schrijft hij bij een foto van het concentratiekamp Buchenwald de tekst: ‘Ironie ten top! Oud-concentratiekamp Buchenwald hanteert nu 2G bij tentoonstelling over... het uitsluiten van mensen. Hoe is het MOGELIJK om nu nog altijd niet te zien hoe de geschiedenis zich herhaalt!?’⁹

Opnieuw lokt Baudet hiermee reacties uit. Ditmaal besluiten enkele Joodse organisaties, samen met vier Holocaust-overlevenden, om Baudet te dagvaarden. En zo belandt hij half december voor de rechter. Maar hoewel deze oordeelt dat het coronadebat zonder Holocaustvergelijkingen kan worden gevoerd, en Baudet gehoor geeft aan haar opdracht de tweets te verwijderen, blijven de Holocaustvergelijkingen komen. Veel mensen zien juist in het verbod van de rechter de noodzaak om ermee door te gaan. Met de hashtag #Baudetheeftgelijk worden de gewraakte tweets herhaald, en an-

dere vergelijkingen eraan toegevoegd. De oud-talkshowhost Robert Jensen hekelt de uitspraak van de rechter in zijn podcast en zegt: ‘Natuurlijk mag je die vergelijking maken, het is uitsluiten van mensen, demoniseren van mensen.’¹⁰ Maar ook los van de rechtszaak blijven de vergelijkingen getrokken worden. Wanneer bekend wordt dat het Universitair Medisch Centrum in Groningen wordt aangewezen als plaats waar coronapatiënten die een gevaar vormen voor hun omgeving, met een rechterlijke machtiging gedwongen kunnen worden opgenomen,¹¹ wordt het UMCG zozeer belaagd door telefonische beschuldigingen dat het ziekenhuis wel een concentratiekamp lijkt, dat de informatielijn een tijdlang onbereikbaar is.¹² En wanneer de voorzitter van de Europese Commissie Ursula von der Leyen oproept tot een discussie over verplichte vaccinatie, beschuldigen tegenstanders van de coronamaatregelen haar ervan de Code van Neurenberg te willen afschaffen. Die code, die ethische grenzen stelt aan medisch onderzoek op mensen, was een antwoord op de medische experimenten van Josef Mengele tijdens de Tweede Wereldoorlog en een voortvloeisel uit de Neurenbergprocessen die na de Tweede Wereldoorlog tegen nazi’s werden gevoerd. Ook hier is de implicatie dat met corona nazipraktijken terugkeren, overduidelijk. Kortom, misschien is een goed debat over corona wel mogelijk zonder Holocaustvergelijkingen, zoals de rechter wil, maar het gebeurt niet. De werkelijkheid is hardnekkig, en de vergelijkingen met de Holocaust zijn dat ook. Waar komt de behoefte vandaan de Holocaust in te zetten in de strijd tegen de coronamaatregelen?